

58. srečanje mladih raziskovalcev Slovenije 2024

IZDELAVA IN MATERIALI BALETNIH ŠPIC COPAT

Raziskovalno področje: tehnika ali tehnologija

Raziskovalna naloga

Avtorica:

Zoja Ojdenič Sancin

Mentorica:

Sabina Boršič

Šola: Osnovna šola Bojana Iliča Maribor

Maribor, april 2024

KAZALO VSEBINE

POVZETEK	3
ZAHVALA	4
UVOD	5
1 PREGLED OBJAV	6
1.1 Zgodovina razvoja baletnih špic	6
1.2 Znamke in modeli baletnih špic	8
1.3 Struktura špic copat.....	9
2 METODOLOGIJA	11
3 REZULTATI	13
3.1 Uporabljeni materiali.....	13
3.2 Postopek izdelave	15
3.3 Proučevanje odsluženih špic copat	17
3.4 Personalizirana priprava špic copat.....	25
4 RAZPRAVA.....	27
5 DRUŽBENA ODGOVORNOST	29
ZAKLJUČEK.....	30
VIRI IN LITERATURA.....	31

KAZALO SLIK

Slika 1: Deli špic copata (Barringer in Schlesinger, 2004)	9
Slika 2: Na levi strani so prikazani prerezi klasičnih špic copat, med njimi je tudi znamka Bloch, na desni pa je prerez špic copata znamke Gaynor Minden z opisanimi prednosti pred ostalimi znamkami (Gaynor Minden Customer Care, osebna komunikacija, 2. 2. 2024).	14
Slika 3: Sestavni deli in ostalo orodje (Suffolk, 2022)	15
Slika 4: Pritrjevanje treh plasti blaga na podplat (Suffolk, 2022)	16
Slika 5: Šivanje blaga na zunanji podplat s šivalnim strojem (Suffolk, 2022)	16
Slika 6: Preizkušanje platforme špic copata (Suffolk, 2022)	17
Slika 7: Odsluženi špic copati (lasten vir)	18
Slika 8: Špic copati, pripravljeni na nadaljnjo obdelavo (lasten vir)	18
Slika 9: Žaganje špic copata z uporabo deкупirne žage (lasten vir)	19
Slika 10: Prerez treh različnih špic copat (lasten vir)	19
Slika 11: Primerjava prerezov špic copat treh različnih znamk (lasten vir)	20
Slika 12: Deli polovice špic copata znamke Bloch (lasten vir)	21
Slika 13: Steblo špic copata znamke Bloch (lasten vir)	21
Slika 14: Boks špic copata znamke Bloch (lasten vir)	22
Slika 15: Deli polovice špic copata znamke Gaynor Minden (lasten vir)	23
Slika 16: Deli polovice špic copata znamke Merlet (lasten vir)	24
Slika 17: Boks špic copata znamke Merlet (lasten vir)	25
Slika 18: Zarobljena platforma odsluženega špic copata (lasten vir)	26

POVZETEK

Temo raziskovalne naloge sem si izbrala, saj se z baletom srečujem vsakodnevno, že vrsto let. Balet je šport in oblika umetnosti, ki mi je zelo pri srcu, je moja strast ter igra veliko vlogo v mojem življenju. Skozi večletno baletno izobraževanje pa je moj vsakdan postalo tudi delo na posebnih baletnih copatih, imenovanih špic copati. Njihov namen je izvajanje različnih plesnih figur, za katere je potrebna dodatna podpora, ki jo le-ti nudijo. Več kot sem se srečevala s to edinstveno obutvijo, več vprašanj sem o njej imela. Zato sem se odločila, da odgovore zberem v raziskovalno nalogo in odgovorim na vprašanja sebi ter ostalim baletnim navdušencem, hkrati pa širim zanimanje ter spoznavanje na žalost dosti krat spregledane oblike umetnosti in športa-baleta. V nalogi sem prišla do spoznanja, kateri materiali so uporabljeni, med njimi so saten, bombaž, pasta, žaklovina, usnje, lepenka, umetne mase, časopisni papir in lepilo, ter kakšen je postopek izdelave špic. Raziskava je temeljila na špic copatih treh proizvajalcev (Bloch, Gaynor Minden in Merlet).

Ključne besede: baletni copati, materiali, Bloch, Gaynor Minden, Merlet

ZAHVALA

Zahvalila bi se obema proizvajalcema špic copat, in sicer Bloch in Gaynor Minden, za odgovore na zastavljena vprašanja preko elektronske pošte. Prav tako pa se zahvaljujem SNG Maribor za donacijo rabljenih špic, Alji Poštrak za sodelovanje v intervjuju ter mentorici za podporo in pomoč skozi celoten proces izdelovanja raziskovalne naloge.

UVOD

Baletni čevlji, imenovani špic copati, so del vsakdana vsake poklicne balerine in tudi učenke baleta na višji stopnji. So ikona tega čudovitega športa in razlog za lahkoten izgled plesalke, ki poudarja njeno umetniško plat. Kako špic copate sploh izdelujejo? V čem se posamezne znamke in modeli med seboj razlikujejo? Kakšni materiali so za izdelavo potrebni?

Z raziskovalno nalogo želim povečati zanimanje za umetnost, natančneje približati čudoviti svet baleta vsem, ki se z njim še niso imeli priložnosti spoznati, in predstaviti vpliv tehnike in tehnologije na določene baletne copate. Za razliko od večine obstoječih člankov se želim osredotočiti na obutev baletnih plesalk in ne zgolj na kostume. S tem bi rada poudarila pomembno vlogo vseh ljudi, ki stojijo v zaodrju kariere vsake baletne plesalke, vendar so marsikdaj spregledani. Razlog za izbiro te teme je razširitev svojih plesnih obzorij ter boljše razumevanja postopka in truda, ki je vložen v izdelavo špic copat.

Pred začetkom izdelave raziskovalne naloge sem pričakovala določene rezultate in predvidevala odgovore na nekatera zastavljena vprašanja. Zavedala sem se, da ne bo mogoče primerjati vseh možnih znamk in pridobiti pomembnih informacij v živo glede same izdelave. Vedela sem, da so med materiali za izdelavo špic copat usnje, saten ter razna lepila. Z raziskavo pa želim ugotoviti, kateri materiali so poleg navedenih še uporabljeni.

Da sem se lažje osredotočila na iskanje odgovorov na pomembna vprašanja, sem si zastavila nekaj hipotez, ki sem jih na koncu naloge potrdila oz. ovrgla. Vse zastavljene hipoteze se navezujejo na znamke, ki sem jih izbrala zaradi dostopnosti v Sloveniji, in sicer Bloch, Gaynor Minden in Merlet.

H1: Baletni špic copati so narejeni iz raznih umetnih mas, lepil, satena in usnja.

H2: V postopek izdelave niso vključeni stroji, ampak je vse izdelano ročno.

H3: Postopek izdelave je v osnovi enak pri različnih znamkah in posameznih modelih špic copat.

H4: Vsaka plesalka si špic copate pripravi na drugačen način.

1 PREGLED OBJAV

Špic copati so baletna obutev, ki jo po večini nosijo ženske baletne plesalke, le v redkih primerih moški plesalci. Njihov namen je omogočiti balerinam postavitve na konice prstov in s tem poudarek lahkotnosti ter iluzije lebdenja baletne plesalke pri izvajanju fizično in psihično napornih plesnih figur, s katerimi pripovedujejo zgodbo oz. občutke. Učenke klasičnega baleta se začnejo z njimi seznanjati med desetim in dvanajstim letom oz. ko njihov baletni pedagog meni, da so njihova stopala pripravljena na delo s špici, kar pa je vidno po njihovi gibljivosti in moči stopala ter gležnja. Pri delu s špici je možnost za poškodbe plesalke zelo visoka, zato se težavnost vaj in čas dela z njimi z leti počasi stopnjuje. Zaradi same oblike baletnega špica si jih mora vsaka plesalka pred delom z njimi prilagoditi na lastno stopalo, kar vključuje prepogibanje, prenos telesne teže na trdnejše dele špica in včasih celo obdelovanje z raznimi orodji (npr. kladivo, škarje, lepilo ...) (Barringer in Schlesinger, 2004).

Vsak plesalec ima drugačno obliko noge, zato znamke proizvajajo več različnih modelov špic, ki se razlikujejo po širini, trdoti, višini, dolžini podplata itd. S tem omogočijo več udobja plesalcem in možnost za izvedbo težjih plesnih figur.

1.1 Zgodovina razvoja baletnih špic

Začetki samega baleta segajo vse do 17. stol. v čas francoskega kralja Ludviga XIV., kjer se je ta oblika plesa razvijala na dvorih iz raznih družabnih plesov, zato so tudi prvi plesalci uporabljali obdobju primerno obutev prirejeno za dvorne plese. V tridesetih letih 18. stol. je plesalka Pariške opere Marie Camargo kot prva odstranila peto plesnega čevlja in s tem postavila temelj mehkih copat ter špic, kot jih poznamo danes. Zaradi tega je lahko izvajala skoke in korake, ki jih prej ni bilo možno izvesti, in s tem razširila razpon baletnih korakov. Leta 1832 je italijanska balerina Amalia Brugnoli baletnemu svetu predstavila osnutek oz. ideologijo špicev, ko se je povzpela na konice prstov v izvedbi baleta Armand Vestris' *La Fée et le Chevalier*. Čeprav je v to vložila veliko truda, je navdihnila številne plesalke vključno z Marie Taglioni, ki je še istega leta postala prva balerina, ki je izvedla celoten balet, premierno izvedbo *La Sylphide*, na konici prstov in s tem dobila zasluge za predstavitev tehnike na prstih, ki jo poznamo še danes (Guiheen, 2020; Ventilator besed, 2011).

Kasneje v 19. stol. so italijanski čevljarji razvili okrepljen »špic« s trdo kapico iz časopisa, paste iz moke in lepenke, spodnji del oz. podplat iz kartona pa so okrepili z usnjem. Italijanske balerine so začele pogosto uporabljati špice in le-to prenesle v Rusijo, kjer je bil balet elitna oblika umetnosti. Navdušile so Mariusa Petipaja, največjega koreografa v zgodovini baleta, ki je začel vpeljevati delo na prstih v svoje balette in s tem definiral njegove like, kot na primer princeso Auroro iz Trnjulčice, za vlogo katere je značilna potreba po velikem ravnotežju (Guiheen, 2020).

V začetku 20. stol. je prima balerina Ana Pavlova v svoje špice dala usnjene podplate za več podpore. Z njenim prvim obiskom ZDA so pričeli z izdelavo za njo prilagojenih špic pri Metropolitanski operi. Izdelal jih je mož po imenu Salvatore Capezio in s tem izdal prvo mednarodno znamko špic, ki jo poznamo še danes in je poimenovana po njegovem priimku (Guiheen, 2020).

Skozi desetletja se je razpon korakov na špicah povečeval in posledično zahteval večjo podporo in trdnost samega copata. Prav tako pa se je svet baleta poglobil v medicino plesa. Uvedli so razne vaje za krepitev stopal in izboljšanje ravnotežja, kar je plesalce pripravilo na varnejše delo s špici. Tudi znamke špic so začele proizvajati več različnih modelov, da bi plesalcem omogočile izbiro najbolj primerne copata za posameznikova stopala in način plesa, kar je izboljšalo samozavest plesalcev na odru ter zmanjšalo število poškodb (Guiheen, 2020).

S širitvijo plesa po vsem svetu, ne le v Evropi, so v začetku sedemdesetih let devetnajstega stoletja v plesnem teatru Harlema kot prvi začeli s prilagajanjem pajkic, špic in trakcev, da so se ujemali z barvo polti plesalcev in s tem sprožili revolucijo v klasičnem baletu ter spodbudili proizvajalce k izdelovanju produktov, primernih za plesalce vseh ras. Tako je Gaynor Minden leta 2017 izšel s kolekcijo špic različnih odtenkov kožne barve, leto za tem se jim je pridružil Freed of London. V letu 2020 so se zaradi protestov po celem svetu gibanju zavezale tudi znamke Bloch, Russian Pointe, Capezio, Nikolay, Grishko in Suffolk ter prihodnje leto izšle s kolekcijami primernimi za vse plesalce (Guiheen, 2020).

1.2 Znamke in modeli baletnih špic

Zaradi različnih oblik stopal in osebnih preferenc plesalk ter plesalcev ima vsaka znamka baletnih špic različne modele. Zaradi razlik med posameznimi znamkami sem se v tej raziskovalni nalogi osredotočila na naslednje tri znamke, dostopne tudi v Sloveniji. Odločila sem se, da jih predstavim po abecednem vrstnem redu.

Bloch je znamka, ki izvira iz avstralskega mesta Sydney, kjer je Jacob Bloch leta 1932 izdelal svoj prvi par špic. Za tem jih je nekaj časa izdeloval po naročilu, za vsako stranko posebej, kar je pripomoglo k zadovoljstvu kupcev. To je še danes prioriteta in načelo podjetja. Trenutno je podjetje v rokah Davida Wilkenfelda, Jacobovega vnuka, ki se zavzema za napredek in inovativnost baletnih špic. Bloch špice izdeluje ročno, njihovi izdelovalci pa so natančni ter primerno usposobljeni in izkušeni za svoje delo. Njihovi špici so narejeni iz satena, usnja in paste. Svoje izdelke dobavljajo velikim baletnim podjetjem, kot so Royal ballet, American Ballet Theatre, Bolshoi Ballet, Australian Ballet itd. (Bloch, b. d.).

Znamka **Merlet** izvira iz Francije, natančneje iz mesta Limoges, kjer je deloval čevljar Roger James Merlet. Leta 1974 je spoznal slavnega violinista Rogerja Bechade, ki je bil poročen z baletno solistko, za katero je Merlet izdeloval špice. Tako se je rodila njegova strast za balet in se posledično razvila v širše znano znamko baletnih špic. K njihovi popularnosti ter uspehu danes je prispeval Pierre Lassenne, sprva uslužbenec, ki je zaslužen za odkritje nove tehnike izdelave špic »stitch and retur«, po slovensko zašij in obrni, katere iznajdba je imela velik vpliv na razvoj industrije, pripomogel pa je tudi h kasnejšim inovacijam in izboljšavam špic. Po upokojitvi Roger James Merleta je prevzel njegovo proizvodnjo (Merlet, b. d.-b).

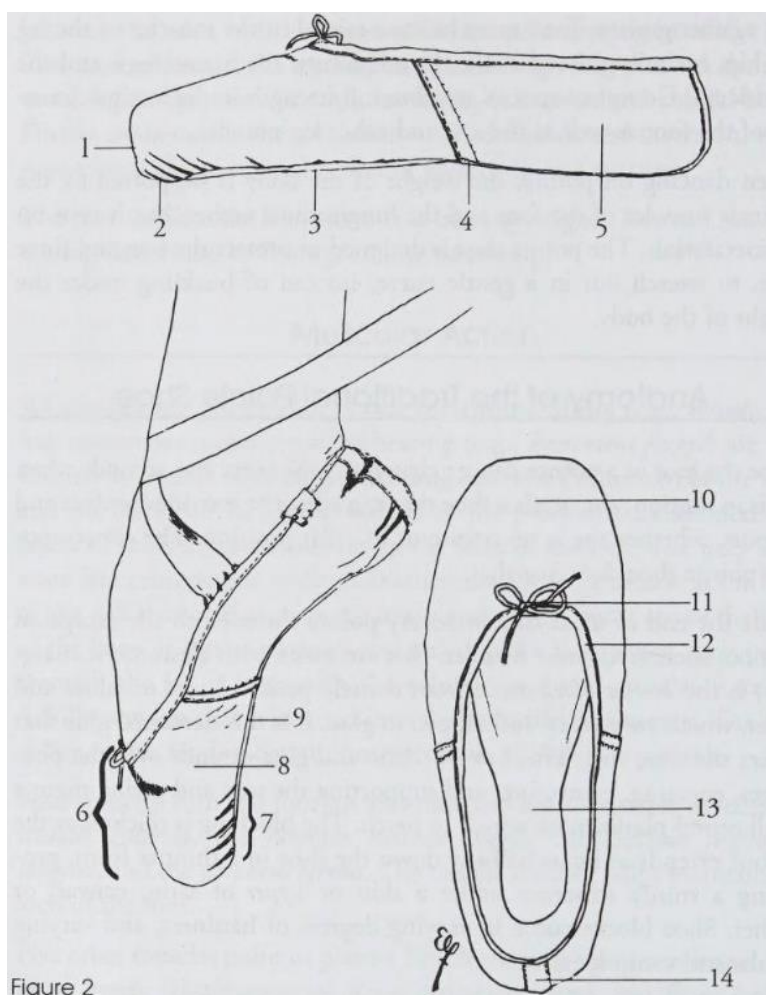
Danes svetovno znana znamka **Gaynor Minden** je svoja vrata odprla leta 1993 v New Yorku, v skromnem stanovanju Johna in Elize Minden. Njeno dekleško ime je Elizabeth Helena Gaynor, kar pojasni prvi del imena znamke. Začela sta z enim zaposlenim s polovičnim delovnim časom in le enim izdelkom, in sicer patentom baletnega špica, ki ga je Eliza Minden izdelala v roku osmih let. Izkazal se je za prvi uspešni poskus modernizacije špica. Čeprav so njihovi prvotni modeli imeli značilnosti, ki so ustrezale le nekaterim plesalkam, so čez čas predstavili večjo izbiro različnih modelov ter s tem povečali svojo popularnost in se razširili po vsem svetu (Gaynor Minden, b. d.-a; »Miss

Gaynor Wed To John Minden«, 1988).

1.3 Struktura špic copat

Vsak špic copat, ne glede na znamko, je sestavljen točno določenih delov, ki so prikazani na sliki 1. V grobem bi lahko špic copat razdelili na:

- boks, angl. *box*, (10) s platformo, angl. *platform*, (1) in krili, angl. *wings*, na vsaki strani (8),
- zunanji, angl. *outer sole*, (3) in notranji, angl. *insole*, (13) podplat z vmesno plastjo, ki ima funkcijo, podobno hrbtenici, angl. *shank*, (9),
- elastiko (11) in
- blago (Barringer in Schlesinger, 2004; Gaynor Minden, b. d.-c).

Slika 1: Deli špic copata (Barringer in Schlesinger, 2004)

Vmesna plast podplata je v angleščini imenovana »shank« (Barringer in Schlesinger, 2004). V pričujoči raziskovalni nalogi bom zaradi preglednosti uporabila besedo steblo, saj v slovenščini nisem zasledila ustreznega poimenovanja.

Platforma je del boksa, natančneje je predel, na katerem stoji baletna plesalka, ko se povzpne na konice prstov. Boks, ki obdaja prste, je najdebelejši v predelu platforme. Preko kril se razprostira vse do polovice čevlja, in sicer v vedno tanjši obliki. Je najtrši del špic copata (Barringer in Schlesinger, 2004; Gaynor Minden, b. d.-c).

2 METODOLOGIJA

Pri delu sem se v veliki meri zanašala na razne članke ter spletne vire. Prav mi je prišlo tudi lastno znanje, pridobljeno v 8 letih mojega baletnega izobraževanja. Za odgovore na nekatera vprašanja sem se obrnila neposredno na proizvajalce samih špic in dobila uporabne povratne informacije, v pomoč pa so mi bili tudi pari špic, ki sem si jih lahko ogledala v živo. Nazadnje sem razstavila odslužene špice in si v živo ogledala njihovo notranjost.

Proučevanje in analiziranje pisnih virov

Javno uveljavljenih proizvajalcev špic copat v Sloveniji ni, zato si nisem imela priložnosti ogledati proizvodnje v živo. Omenjene izbrane znamke špic copat sem zato kontaktirala preko elektronske pošte. Vsem trem sem poslala enako sporočilo, ki je vsebovalo naslednjih pet vprašanj v angleškem jeziku.

- Katere materiale uporabljate v proizvodnji špic?
- Koliko časa se izdeluje en špic copat?
- Kakšen je proces izdelave? Ali je vse ročno izdelano?
- Ali imajo delavci posebna izobraževanja?
- Kakšna je vaša posebnost pri izdelavi špic?

Prav tako sem pregledala spletne vire in članke, v katerih bi lahko zasledila konkretnije informacije o materialih. Knjižnih virov, ki bi se poglobili v to tematiko, v slovenskih knjižnicah ni. Večinoma sem iskala informacije na spletnih straneh omenjenih znamk, zasledila sem tudi nekaj uporabnih člankov in knjigo v spletni obliki.

Proučevanje odsluženih baletnih špic

V sodelovanju s Slovenskim narodnim gledališčem Maribor sem prejela tri pare odsluženih špic copat, in sicer po en par od proizvajalca Bloch, Gaynor Minden in Merlet. Vse prejete pare sem najprej fotografirala in naredila načrt raziskovanja.

Namen je, da preverim vse plasti in poskusim ugotoviti, iz katerih materialov so. Pri delu sem uporabila svinčnik, ravnilo, dekupirno žago, škarje in tapetni nož. Pri vsakem

paru sem en špic copat pustila nespremenjen. Na drug špic copat ene znamke sem najprej s svinčnikom in ravnilom zarisala sredino, po kateri sem nato špic z uporabo dekupirne žage prepolovila na polovico. Pri tistih špic copatih, ki so imeli prišite trakove in elastike, sem zaradi varnosti le-te najprej odstranila, šele nato sem se lotila žaganja. Tako sem dobila prečni prerez. Postopek sem ponovila še na špic copatu preostalih dveh znamk. Eno polovico vsakega prežaganega copata sem s pomočjo tapetnega noža razstavila, da sem si lahko natančno ogledala vse dele. Drugo polovico istega špic copata pa sem pustila nedotaknjeno, da sem si lahko v vsakem trenutku ogledala postavitev določenega dela. Vse pomembne korake oz. zanimivosti sem sproti fotografirala.

Pri delu sem uporabila zaščitna sredstva, in sicer pri žaganju sem uporabljala zaščitna očala. Prav tako sem bila previdna pri žaganju delov, ki so bili izključno iz blaga. Ko sem opazila, da je žagin list prišel do predela, ki je samo iz blaga, sem žago izklopila in tisti del prerezala s škarjami. To se je zgodilo na vrhu boksa in v predelu pete.

Intervju baletne plesalke

V raziskovalni nalogi sem se prav tako želela dotakniti teme priprave baletnih špic, saj se razlikuje med posameznimi plesalkami. Opravila sem intervju z nadobudno baletno plesalko ter prejemnico bronastega priznanja letošnjega tekmovanja Baltek, Aljo Poštrak, in njene odgovore primerjala s svojimi. Intervju je potekal 2. 2. 2024 v Lendavi. Intervju je potekal tako, da sem se Alji najprej predstavila in jo povabila k sodelovanju ter ji predstavila temo. Ko je k sodelovanju privolila, je stekel pogovor, na način, da sem ji jaz postavila vprašanja, ona pa je iskreno odgovorila nanje. Pogovor se je zaradi lažjega kasnejšega zapisa snemal, s čimer je bila intervjuvana oseba tudi seznanjena. Na koncu sem se ji zahvalila za sodelovanje.

3 REZULTATI

V tem poglavju so predstavljene vse informacije, ki sem jih pridobila po zgoraj opisani metodologiji.

3.1 Uporabljeni materiali

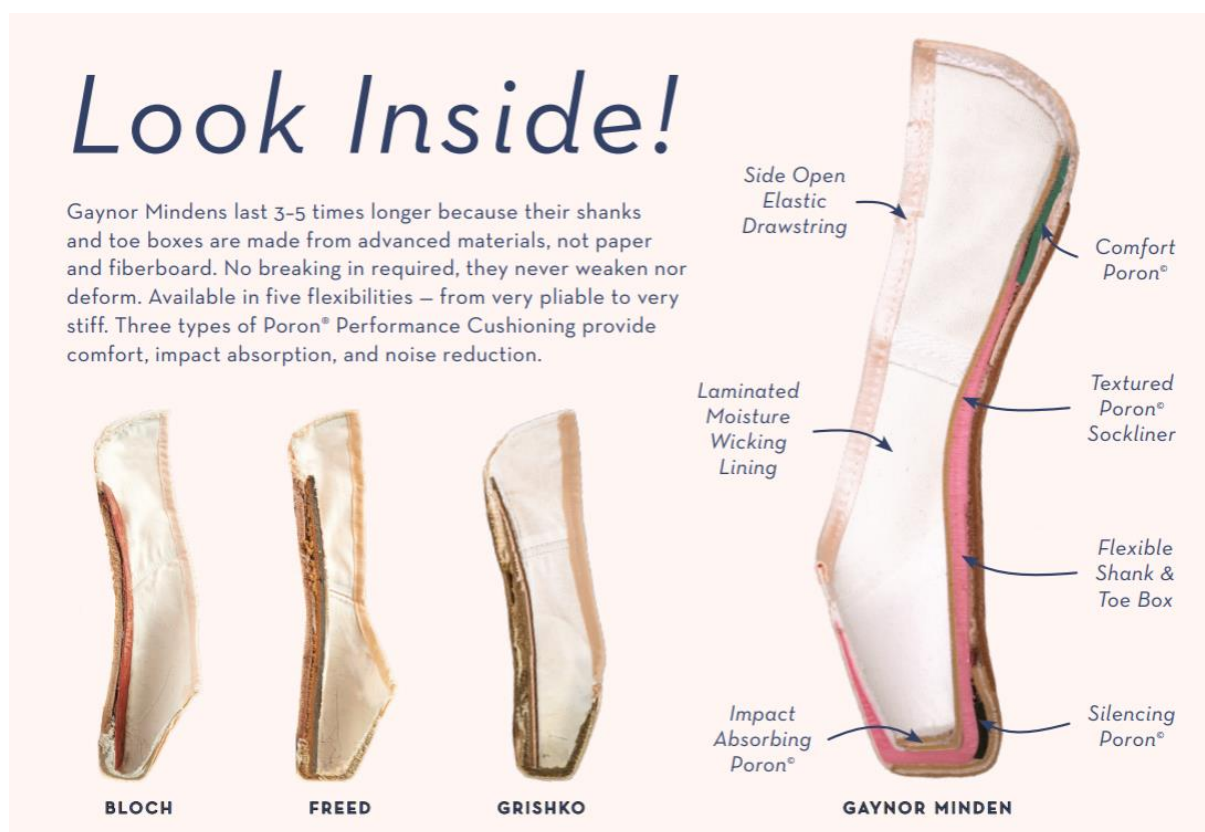
Večina klasičnih špic copat ima narejen boks iz več plasti **blaga** in **papirja**, ki so prepojene z **lepilom** ali **pasto**. Strjeno lepilo oz. pasta daje boksu obliko in trdnost. Vsaka znamka ima svoj recept za pasto, ki je redko dosegljiv širši javnosti (Barringer in Schlesinger, 2004).

Znamka Bloch (2021) je opisala svoje tri paste, ki jih uporablja v proizvodnji špic copat. Prva, tako imenovana *A pasta*, je njihova standardna pasta, ki je bila zasnovana za odpornost proti vlagi in vročini. Naslednja, *B pasta*, ima lastnost hitrejšega prilagajanja stopalu kot *A pasta*, vendar je zaradi tega manj obstojna. Kot zadnjo pasto so navedli TMT™ pasto, ki je kratica za angleško besedno zvezo *thermo morph technology*. Gre za patentirano pasto, ki se ob temperaturah sušilca za lase omehča in s tem omogoča prilagoditev na stopalo balerine. Uporabljajo jo tako za boks kot za steblo.

Zunanji podplat, ki ima stik s površino tal, je narejen iz usnja, ki omogoča fleksibilnost in preprečuje drsenje. Nekatere znamke, med njimi tudi Bloch, so zunanji podplat razdelile na več delov, kar omogoča večjo fleksibilnost plesalkinega podplata. Notranji podplat je narejen iz različnih kombinacij usnja in vlaken, posledično je čvrst, a kljub temu še vedno upogljiv. Ključni del špic copata poleg boksa je steblo, ki daje oporo loku stopala. V tradicionalni izvedbi je narejeno iz usnja ali blaga. Stranski in zgornji del špic copata sta znotraj prekrita z bombažno podlogo, na zunanji strani pa je prepoznaven saten (Barringer in Schlesinger, 2004).

Da bi se čim bolj približali perfekciji sta Roger James Merlet in Pierre Lassenne, znamka Bloch, leta 1985 začela študirati anatomijo plesalcev pri profesorjih iz bolnišnice Limoges ter uvedla novost, in sicer izdelavo špic iz **polikarbonata**, ki je umetna masa, in sicer spada med termoplaste. Zaradi učinkovitosti so se uporabe polastili tudi konkurenti. Njegova uporaba je namreč podaljšala življenjsko dobo samega copata, plesalcu pa omogočala fleksibilnost ter udobje (Merlet, b. d.-b).

Posebnost, ki jo lahko izpostavimo pri znamki Gaynor Minden (b. d.-d), je da pri izdelavi boksa ne uporabljajo plasti papirja oz. blaga v kombinaciji s pasto, temveč je njihov boks v celoti narejen iz **elastomerov**, ki se sicer uporabljajo tudi v medicini, npr. za proteze. Njihova posebna zasnova je tudi ta, da sta boks in steblo združena v en kos in sta iz enakega materiala. Kljub enodelnosti je omogočen pregib in s tem prehod med stojo na prstih in stojo na konicah prstov. Steblo je že ukrivljeno. Za večje udobje so v boks in v podplat dodali Poron®, kar je vidno na sliki 2. Poron je ena izmed **poliuretanskih pen** in sodi v skupino elastomerov. Uporablja se tudi v tekaških čevljih. Njene prednosti so ustvarjanje udobja, zmanjšanje vibracij in udarcev ter hrupa ob stiku s površino tal.

Slika 2: Na levi strani so prikazani prerezi klasičnih špic copat, med njimi je tudi znamka Bloch, na desni pa je prerez špic copata znamke Graynor Minden z opisanimi prednosti pred ostalimi znamkami (Gaynor Minden Customer Care, osebna komunikacija, 2. 2. 2024).

Znamka Merlet nima neposredno dostopnih informacij glede materialov njihovih produktov. Pri vseh modelih, razen zadnjega, piše, da so tradicionalni špic copati. Pri dveh modelih je izpostavljena uporaba **veganskih mikrovlačen** na predelu platforme. Na notranji strani špic copat uporabljajo bombaž, tako kot večina ostalih znamk. Del

podplata nekaterih modelov je iz **polikarbonata**, ki smo ga že omenili pri znamki Bloch. Inovacija znamke Merlet pri določenem modelu so vstavljiva stebila, ki se kupijo v štirih različnih trdnostih in več velikostih, vendar ni nikjer omenjena vrsta materiala (Merlet, b. d.-a).

Znamki, ki sta odgovorili na moja vprašanja v elektronskem sporočilu, sta Bloch in Gaynor Minden. Želela sem si tudi odgovor podjetja Merlet zaradi okrnjenih informacij, dostopnih na spletu.

3.2 Postopek izdelave

V komunikaciji s podjetjem Bloch preko elektronske pošte (3. 1. 2024) je bil predlagan ogled videoposnetka o izdelavi špic copat, ki ga je sicer ustvarilo drugo podjetje, in sicer Suffolk. Najprej pripravijo vse sestavne dele, torej podplat, blago, pasto, žaklovino in tudi lepenko ter žeblje in ostalo orodje. Vse je narezano oz. oblikovano na čim bolj optimalne dele (Suffolk, 2022).

Slika 3: Sestavni deli in ostalo orodje (Suffolk, 2022)

Nato izberejo ustrezen model stopala, na katerem se izdelava špic copat. Nanj z žebli pritrđijo zunanji podplat tako, da je zunanja stran pritrđena na model, saj se v začetnem delu izdelave obdelujejo narobe obrnjeni. Nato vzamejo pripravljeno blago, in sicer saten in dve bombažni plasti sešite skupaj. Blago nastavijo na model stopala tako, da se saten dotika modela. Skupaj z eno bombažno plastjo ga na podplat začasno pritrđijo z žeblijem tako, da je prileganje zelo tesno (Suffolk, 2022).

Slika 4: Pritrjevanje treh plasti blaga na podplat (Suffolk, 2022)

Nato začnejo z nanašanjem paste, žaklovine in lepenke. Vsako plast prekrijejo s pasto. Ko je ta del končan, dodajo poseben papir, da se pasta ne prebije v naslednje plasti. Vse to prekrijejo z bombažno plastjo. Nato na področju boksa naredijo dvanajst gub iz blaga in jih začasno fiksirajo z napeto vrvico. Sledi odstranjevanje odvečnega blaga. Nato s pomočjo posebnega šivalnega stroja prišijejo blago na zunanji podplat (Suffolk, 2022).

Slika 5: Šivanje blaga na zunanji podplat s šivalnim strojem (Suffolk, 2022)

Z nožem natančno odrežejo odvečno blago pri podplatu. Sedaj špic copat obrnejo, da je saten na zunanji strani. S pomočjo palice od znotraj oblikujejo boks oz. razporedijo material s pasto. Špic znova nataknejo na model stopala in ga s kladivom oblikujejo. Špic snamejo z modela in prilepijo notranji podplat. Nastajajoč copat še enkrat nataknejo na model stopala in ga dokončno oblikujejo s kladivom. Da je platforma res ravna preverijo tako, da špic copat skupaj z modelom postavijo na platformo na ravno podlago. Če stoji brez opore, gre v naslednji korak, in sicer v posebno pečico za približno tri tedne (Suffolk, 2022).

Slika 6: Preizkušanje platforme špic copata (Suffolk, 2022)

Osušenemu špic copatu s škarpami odstranijo odvečno blago in prišijejo obrobo z vrvico (Suffolk, 2022). V podjetju Freed of London je postopek izdelave enak, le da niso posebej navedli časa sušenja. Zanimivo je, da en izdelovalec naredi do 41 parov špic copat na dan (Insider, 2018).

Našla sem tudi video podjetja Gaynor Minden (2022), v katerem na kratko predstavijo del svoje proizvodnje. Delo poteka ročno, vendar uporabljajo veliko več strojev kot v prej omenjenem postopku.

3.3 Proučevanje odsluženih špic copat

Odslužene špice, ki sem jih prejela od SNG Maribor, sem najprej pregledala in jih primerjala med seboj. Vesela sem bila, da sem dobila pare vseh treh opazovanih znamk. Na sliki 3 so po vrsti od leve proti desni špici znamk Bloch, Gaynor Minden in Merlet.

Špic copate sem pripravila za obdelavo. Odvečne trakove in dodatke, ki so jih plesalke same dodale, sem zaradi varnosti odstranila s škarpami, kar je vidno na sliki 4. Poleg tega sem si s svinčnikom in ravnilom zarisala črto, ki mi je pomagala pri natančnem žaganju.

Slika 7: Odsluženi špic copati (lasten vir)

Naslednji korak je bil žaganje špic, da sem dobila prečni prerez špica. Pri tem sem uporabila dekupirno žago v šolski delavnici, slika 5. Ko je žagin list prišel skoraj do vrha boksa, kjer je le predel iz blaga, sem zaradi večje varnosti izklopila žago in blago odrezala s škarpami. Med žaganjem boksa špic copata znamk Bloch in Merlet se je razvil vonj po zažganem. Predvidevam, da se je zaradi trenja med žaginim listom in materialom povečala temperatura, kar pa je vplivalo na uporabljeno pasto, ki daje boksu trdnost.

Slika 8: Špic copati, pripravljeni na nadaljnjo obdelavo (lasten vir)

Slika 9: Žaganje špic copata z uporabo dekupirne žage (lasten vir)

Ob pogledu na prerez vseh treh špic copat sem takoj opazila razlike med njimi, slika 6 in slika 7. Steblo znamke Merlet je za tretjino krajše od stebila v špicu znamke Bloch, ki ga je morala uporabnica prelomit pred uporabo. Steblo znamke Gaynor Minden pa je že samo po sebi ukrivljeno in združeno skupaj z boksom.

Slika 10: Prerez treh različnih špic copat (lasten vir)

Slika 11: Primerjava prerezov špic copat treh različnih znamk (lasten vir)

S podrobnim pregledovanjem materialov vseh plasti sem začela pri znamki Bloch. S tapetnim nožem sem previdno odstranjevala šive in postopoma dajala plasti narazen. Najprej sem začela z notranjim podplatom, ki je že skoraj sam odstopil. Takoj za tem sem odstranila steblo in zunanji podplat. Nato sem parala šive na blagu, da sem ločila še te plasti. S tem sem prišla do boksa. Pred menoj so bili ločeni vsi deli špic copata, kar je vidno na sliki 8. Steblo sem med ločevanjem od rdečega sloja, ki predvidevam, da je iz umetne snovi, malo razcefrala. Iz radovednosti sem poskusila načrtno ločit morebitne plasti. Ko sem imela že tri ločene plasti, ki so vidne na sliki 9, sem dobila asociacijo na lepenko. Notranji in zunanji podplat sta najbrž narejena iz usnja, pri čemer je zunanji podplat debelejši in s tem manj prožen. Steblo je bilo na zunanji podplat pritrjeno z lepilom in dvema žebljema, ki sta bila s kapico obrnjena proti notranjemu stopalu, eden je bil v predelu pete, drug pa v predelu blazinic prstov. Pri boksu se je navzven videlo, da ga od zunaj obdaja saten, nato dva sloja bombažnega blaga, ki sta bila med seboj spojena z lepilom. Naslednji je bil sloj paste in jute oz. žaklovine. Sledila je plast iz časopisnega papirja, preko katerega je bila še ena plast bombaža. Sestava boksa je podrobneje predstavljena na sliki 10.

Slika 12: Deli polovice špic copata znamke Bloch (lasten vir)

Slika 13: Steblo špic copata znamke Bloch (lasten vir)

Slika 14: Boks špic copata znamke Bloch (lasten vir)

Naslednja znamka po abecednem vrstnem redu je Gaynor Minden. Tudi tukaj sem najlažje pričela s podplatom. Notranji podplat se je lepo odlepil. Sestavljen je iz belega blaga in iz gumi podobne lepljive plasti. Na predelu pete je bil med notranjim in zunanjim podplatom modra umetna snov, ki zaradi prožnosti spada v elastoplaste. Zunanji podplat je usnjen in je bil prilepljen in ne prišit. Med zunanjim podplatom in modrim delom je bila še ena plast iz lepenke. Nato sem ločila steblo z boksom, ki je narejeno iz plastike. Steblo je narejeno v ukrivljeni liniji. Najdebelejše je v predelu nartnic. Med notranjim blagom, ki ne spominja na bombaž, in boksom je bela lepljiva snov, ki spominja na silikon. Le-ta se pojavi tudi med notranjo podlogo in sprednjim delom boksa. Platforma je iz usnja. Med njo in zelenim delom boksa sta bili dve vrsti blaga in enaka rjava plast, kot pri notranjem podplatu. Majhen črn kos, ki je lociran na zadnjem delu boksa, je po otipu in strukturi podoben modremu kosu, ki je bil med notranjim in zunanjim podplatom v predelu pete. Glede zgornje rezultate predvidevam, da gre za Poron. Celoten špic copat je ob straneh in na vrhu špica obdan s satenom in notranjo podlogo, ki spominja na bombaž. Plasti blaga nisem mogla ločiti, tudi šivov

nisem videla, zato predvidevam, da sta zlepljeni. Vsi deli in plasti špic copata so vidni na sliki 11.

Slika 15: Deli polovice špic copata znamke Gaynor Minden (lasten vir)

Še zadnji špic, ki sem ga uporabila, pripada znamki Merlet. Notranji podplat je vidno odstopal, zato sem ga odlepila od stebila, ki je iz trde umetne snovi. Steblo je bilo prepolovljeno na predelu pregiba prstov, kar je najbrž posledica uporabe. Zunanji podplat je bil prišit in je iz usnja. Zunanje blago je iz satena, notranje iz bombaža. Špic je imel dve notranji podlogi iz blaga, eno obarvano v vijolično, drugo pa v belo barvo. Notranji del boksa, ki je na sliki 13, je na vsaki strani obdan z bombažno krpo, na sredini pa sta dve plasti žaklovine. Vse skupaj pa je prepojeno s pasto. Zunanji del platforme je iz usnja, notranji pa spominja na gumo. Vsi deli so prikazani na sliki 12.

Slika 16: Deli polovice špic copata znamke Merlet (lasten vir)

Slika 17: Boks špic copata znamke Merlet (lasten vir)

3.4 Personalizirana priprava špic copat

Prilagam zapis poteka glavnega dela intervjuja z baletno plesalko Aljo Poštrak.

Kako dolgo že plešeš na špicih?

2 leti.

Katere špice trenutno uporabljaš?

Bloch, model Grace.

Prosim, opiši postopek priprave svojih špic!

Pred začetkom šivanja elastičnih trakcev in elastik si špice po domače povedano "zmehčam", kar pravzaprav pomeni, da jih s silo prilagodim svoji obliki stopala. Spodnji rob platforme oz. konice parkrat potolčem ob tla, nato z rokami prenesem težo na boks in na krilo špica. Špic si nato obujem, nogo iztegnem ter s tem določim, v kateri točki se moje stopalo najbolj prepogne ter na istem mestu podplat špica "zlomim" oz. prepognem v obe smeri, kar jih dovolj zmehča, da lahko z njimi plešem. Nazadnje še iz špica odstranim žebelj, ki je viden na notranjem podplatu. Sledi šivanje, na notranjost petnega dela prišijem na vsako stran po en elastični

trak in na obe strani zadnjega šiva prišijem močnejšo elastiko. Postopek ponovim še na drugem špicu.

Raznolika priprava špic copat različnih baletnih plesalk je bila opazna tudi na špicih, ki sem jih dobila iz Slovenskega narodnega gledališča Maribor, kar je vidno na sliki 3. Uporabnica Blochovih špic copat, ki je v namen te raziskovalne naloge podarila odslužene špic copate, si je zarobila platformo, kar prikazuje slika 14. Poleg tega si je zašila del podplata in s tem zožila blago, ki objema stopalo. Čeprav sta obe plesalki, ki uporabljata špic copate znamke Bloch in Gaynor Minden prišili elastične trakove, sta to naredili vsaka na svoj način. Ena jih je prišila na notranjo stran copata, druga na zunanjo. Prav tako sta jih prišili na med seboj različna mesta. Poleg tega sta uporabili različne trakove. Balerina, ki uporablja znamko Merlet, je prišite dodatke predhodno odstranila, ampak se da kljub temu opaziti, da je tudi ona v primerjavi drugima dvema plesalkama uporabila drugačno mesto na špic copatu za šivanje traku.

Slika 18: Zarobljena platforma odsluženega špic copata (lasten vir)

4 RAZPRAVA

V tem poglavju so glede na zgornje rezultate ovrednotene hipoteze, ki sem si jih postavila na začetku raziskovalne naloge.

H1: Baletni špic copati so narejeni iz raznih umetnih mas, lepil, satena in usnja.

Prva hipoteza je delno sprejeta. Vse navedene materiale je moč zaslediti v špic copatih različnih proizvajalcev. Poleg teh materialov se pogosto uporablja tudi bombaž. V tradicionalno narejenih špic copatih je prisotna tudi žaklovina, juta in pri nekaterih celo časopisni papir in lepenka.

Na tem mestu lahko primerjamo rezultate, ki sem jih pridobila s pomočjo virov in literature, dostopne na spletu, z rezultati pri proučevanju odsluženih špic copat. Samo sestavo paste je skoraj nemogoče definirati na osnovi posušene plasti boksa, zato se v ta del ne bom osredotočila. Rezultati se med seboj v glavnem ujemajo, sploh pri znamki Gaynor Minden, ki ima na svoji spletni strani zelo podrobno predstavljeno sestavo svojih špic copat v primerjavi s konkurenco. Najbolj sta me presenetila boks in steblo Blochovega špic copata. Steblo je bilo namreč narejeno iz lepenke, boks pa je vseboval časopisni papir. Obe gradivi nista bili nikjer na spletu omenjeni. Ravno uporaba časopisnega papirja namesto novega, predhodno neuporabljenega papirja med drugim pripomore zmanjšanju onesnaževanju okolja, kar je dandanes zelo pomembno.

Še ena stvar, ki me je zelo presenetila, je TMT pasta, ki je ena izmed past podjetja Bloch. To, da si lahko baletna plesalka olajša prilagajanje špic copata na svoje stopalo s pomočjo sušilnika za lase, ki ga ima najbrž vsak doma, je po mojem mnenju inovativna ideja.

H2: V postopek izdelave niso vključeni stroji, ampak je vse izdelano ročno.

Hipoteza H2 je zavrnjena. Vso delo ne poteka izključno ročno, saj v svoje delo vključujejo tudi različne stroje, kot je na primer šivalni stroj. Podjetje Gaynor Minden je v svojo proizvodnjo vključilo več strojev, in sicer različne stroje za izrezovanje točno določenih oblik iz sloja umetne mase, kladivo, ki samo udarja in ga izdelovalec le drži v roki ipd. Kljub temu je postopek še vedno tretiran kot ročno delo.

H3: Postopek izdelave je v osnovi enak pri različnih znamkah in posameznih modelih špic copat.

Poleg druge hipoteze je zavrnjena tudi tretja. Znamke, ki za oblikovanje boksa uporabljajo pasto, imajo v osnovi podoben izdelovalni postopek. Medtem ko Gaynor Minden uporablja drugačen proces izdelave špic copat. Glavna razlika je po mojem mnenju ta, da je špic copat že v osnovi drugačen od drugih. Glavna razlika je ta, da sta steblo in boks špic copata v enem kosu in da sta iz umetne snovi, medtem ko tradicionalni izdelovalci uporabljajo naravne materiale in pasto.

H4: Vsaka plesalka si špic copate pripravi na drugačen način.

Hipoteza H4 je sprejeta. Zavedam se, da en opravljen intervju z osebo, ki sodi še skoraj med začetnice pri uporabi špic copat, in na podlagi treh pridobljenih parov špic copat, ni dovolj za posplošitev na čisto vse baletne plesalke. Med pisanjem raziskovalne naloge sem bolj podrobno opazovala tudi plesalke v svoji skupini, ki potrjujejo zapisano hipotezo. Podatek o različnem pripravljanju novih špic copat sem zasledila tudi v literaturi (Barringer in Schlesinger, 2004).

5 DRUŽBENA ODGOVORNOST

Pričujoča raziskovalna naloga ima ustrezno citirane uporabljene vire in literaturo, ki sem jo pri delu uporabila.

S svojim delom sem želela sebi in širši javnosti približati umetnost baleta, s poudarkom na njegovem zakulisju, saj sem mnenja, da se redkokdo bližje spozna z notranjostjo baletnih špic, uporabljenimi materiali in njihovo izdelavo. Prav tako želim ozavestiti pomembno povezavo med izdelovalci špic copat in baletnimi plesalkami, ki je pogosto spregledana.

Cene baletnih špic so kar visoke, in sicer okoli 70 EUR in več, še posebej če si jih plesalke, sploh začetnice, kupujejo same. Z raziskovalno nalogo sem se poglobila v sam proces izdelave in uporabo materialov, zaradi česar se mi sedaj zdi cena smiselna. Na uporabniku, torej baletni plesalki, pa je, kako dolgo bodo zdržali špic copati. Če zanje ustrezno ne skrbi, torej ne upošteva uporabljenih materialov in navodil proizvajalca, potem zagotovo ne bodo zdržali toliko časa, kot bi lahko sicer. To pa ima zelo pomemben vpliv na okolje in njegovo onesnaževanje. Napisana naloga je zaradi tega lahko v pomoč baletnim plesalkam, da lahko na enem mestu najdejo ključne informacije o baletnih špicah in razlikami med izbranimi tremi znamkami. To jim še posebej koristi pri razmisleku o izbiri za njih primernih baletnih copat in pri delu z letemi, da je njihova uporaba čim bolj optimalna in trajnostna.

ZAKLJUČEK

V raziskovalni nalogi sem se osredotočila na iskanje konkretnih materialov in točen postopek izdelave špic. Raziskovanja sem se lotila z različnimi metodami, uporabila sem različne vire in literaturo, med katerimi so bili viri v pisni in video obliki, se neposredno obrnila na proizvajalce špic za določene odgovore na vprašanja, opravila sem intervju in proučevala rabljene špic copate, kar mi je omogočilo vpogled v resničnost podatkov, navedenih s strani proizvajalca. Zaradi časovne in vsebinske omejitve je bila intervjuvana le ena oseba.

Prišla sem do zanimivih ugotovitev, kljub majhnosti baletnega trga v Sloveniji, zaradi česar je težko priti do konkretnih informacij o materialu in proizvodnji špic copat. Prav tako pa sem se zavedala, da z raziskovanjem posegam v poslovne skrivnosti proizvajalcev.

V nadaljnjem bi se rada še bolj poglobila v razlike med znamkami, ki mi trenutno niso bile dostopne, preiskala razlike med modeli znotraj posameznih znamk. Opravila bi tudi rada anketo z zaposlenimi oz. lastniki trgovin z baletno opremo v Sloveniji, saj me zanima, kako obsežno je njihovo znanje in razumevanje materialov in proizvodnje špic copat ter kako to vpliva na asistenco pri izbiri prave znamke in modela, predvsem za mlajše in neizkušene baletne plesalke.

Če prav ugotovitve raziskovalne naloge nimajo neposrednega vpliva na osebe, ki se z baletom ne ukvarjajo, razumevanje materialov in postopka izdelave ter ustrezna uporaba močno pripomore k zdravju in varnosti stopal baletnih plesalk in spodbudi zanimanje tistih, ki se s temo prvič srečajo.

VIRI IN LITERATURA

- Barringer, J. in Schlesinger, S. (2004). *The Pointe Book: shoes, training & technique*. Hightstown, New Jersey: Princeton Book Company, Publishers. Pridobljeno 14. 12. 2023 s https://archive.org/details/pointebookshoest0000barr_s9e2/mode/1up
- Bloch. (3. 3. 2021). *Ballet Pointe Shoe Pastes*. [Elektronski vir]. Pridobljeno 9. 2. 2024 s <https://us.blochworld.com/blogs/advice-and-education/pointe-shoe-pastes>
- Bloch. (b. d.). *Our History*. [Elektronski vir]. Pridobljeno 28. 12. 2023 s <https://uk.blochworld.com/pages/bloch-history>
- Gaynor Minden [GaynorMindenInc]. (19. 9. 2022). *Behind the Seams / Gaynor Minden* [Youtube]. Pridobljeno 9. 2. 2024 s <https://www.youtube.com/watch?v=DMPRkct4Fuw>
- Gaynor Minden. (b. d.-a). *Company History*. [Elektronski vir]. Pridobljeno 18. 1. 2024 s <https://dancer.com/about-gaynor-minden/about-our-company/company-history/>
- Gaynor Minden. (b. d.-b). *How a Pointe Shoe Works*. [Elektronski vir]. Pridobljeno 18. 1. 2024 s <https://dancer.com/ballet-info/about-pointe-shoes/how-a-pointe-shoe-works/>
- Gaynor Minden. (b. d.-c). *Pointe Shoe Anatomy*. [Elektronski vir]. Pridobljeno 18. 1. 2024 s <https://dancer.com/ballet-info/about-pointe-shoes/pointe-shoe-anatomy/>
- Gaynor Minden. (b. d.-d). *What Makes Them Better*. [Elektronski vir]. Pridobljeno 1. 2. 2024 s <https://dancer.com/about-gaynor-minden/about-our-shoes/what-makes-them-better/>
- Guiheen, J. (4. 8. 2020). *The History of Pointe Shoes: The Landmark Moments That Made Ballet's Signature Shoe What It Is Today*. [Elektronski vir]. Pridobljeno 7. 10. 2023 s <https://pointemagazine.com/history-of-pointe-shoes/>
- Insider. (15. 4. 2018). *How Ballet Pointe Shoes Are Made / The Making Of* [Youtube]. Pridobljeno 25. 1. 2024 s <https://www.youtube.com/watch?v=ZlfExx49dSs>

Merlet. (b. d.-a). *Shop*. [Elektronski vir]. Pridobljeno 11. 2. 2024 s <https://www.merletdance.com/eshop/en/categorie/ballet/?etiquette=pointes>

Merlet. (b. d.-b). *Story*. [Elektronski vir]. Pridobljeno 18. 1. 2024 s <https://www.merletdance.com/en/story/>

Miss Gaynor Wed To John Minden. (18. 9. 1988). *The New York Times*, str. 66. Pridobljeno 9. 2. 2024 s <https://www.nytimes.com/1988/09/18/style/miss-gaynor-wed-to-john-minden.html>

Suffolk. (24. 1. 2022). *How Suffolk Pointe Shoes Are Made / Suffolk Dance* [Youtube]. Pridobljeno 18. 1. 2024 s <https://www.youtube.com/watch?v=gLWBlzzCFEI>

Ventilator besed. (24. 1. 2011). *Barok (1640-1720) - rojstvo baleta*. [Elektronski vir]. Pridobljeno 7. 10. 2023 s <https://ventilatorbesed.com/barok-1640-1720-rojstvo-baleta/>